

Heimans en Thijsse

Nieuwsbrief

Mededelingenblad van de Heimans en Thijsse Stichting

nummer 37 november 2009

Terugblik

Een decennium in het bestuur

'Onbekommerd'

Soms word je gevraagd. Om een stukje te schrijven over 'jouw' 10 jaren in het bestuur van de Heimans en Thijsse Stichting. Of, 10 jaar eerder, om in dat bestuur te gaan zitten. Of nog eerder, om deel uit te maken van een commissie van die stichting. Dat is allemaal gebeurd en ik heb er geen nee tegen gezegd. De eerste jaren waren de meest afwisselende. We organiseerden prijsuitreikingen en donateursdagen in plaatsen en landschappen die een Verkadeplaatje waard waren. We ontwierpen mede het Heimanspad in de Zanderij van Crailo en onze Bronzen Spreeuw. Een gouden tijd. Leuke mensen genoeg om samen iets te organiseren en alles liep vanzelf. We kregen een grote subsidie, tien jaar lang een niet onaanzienlijk bedrag. Daarvoor moest de stichting zich wel profileren. In de stijl van die tijd: een missie hebben. Die is opgesteld, geamendeerd en aangenomen op een bijzondere algemene bestuursvergadering in de Heimanshof in Hoofddorp. De missie luidt: "De Heimans en Thijsse Stichting bevordert het behoud en de toegankelijkheid van bronnen betreffende de culturele stroming die heeft geleid tot het beschermen van de natuur. De Stichting stimuleert personen en instanties die in het verlengde van deze stroming bijzondere prestaties leveren". Dit vinden we terug in de statuten, die daartoe gewijzigd werden. De stichting werd breder dan het arbeidsveld van Heimans en Thijsse, hun tijdgenoten en hun epigonen. Dat zette de deur open voor een oneindig aantal discussies over het werkgebied van de stichting en het collectiebeleid dat daarmee samenhangt. De onbevangenheid die de stichting in zijn beginjaren kenmerkte verdween. Het motto 'Onbekommerd' uit het ex-libris van Thijsse, dat ook onze Bronzen Spreeuwen siert, bleek steeds minder toepasselijk.

Zorgelijk

De tijd schrijdt voort. Heimans en Thijsse raakten steeds verder in het verleden, en een menigte nieuwe ontwikkelingen kondigde zich aan. Het natuurbeschermingsjaar N70 markeert een omslagpunt. Welke stroming, welke activiteit, welk initiatief 'bij de Stichting hoort' was niet meer uit te maken. Met als gevolg dat er geen vanzelfsprekendheid meer was, dat er criteria vastgelegd moesten worden voor de prijs en dat de collectie van boeken en archieven kon groeien als kool. Kon de stichting aanvankelijk alle aangeboden archieven kwijt in de door het IVN ter beschikking gestelde ruimtes, op den duur bleken er fysieke grenzen aan de groei. Ondanks tomeloze inzet van vrijwilligers en een beroepskracht groeide de aanwas boven onze macht.

Hoopvol

Het was niet alleen kommer en kwel. Op de registratie van de boeken en de digitale toegankelijkheid daarvan mag de Stichting trots zijn. Ook de Website en de Nieuwsmail geven aan dat de Stichting de potentie heeft om ook nu fris en vrolijk verder te gaan. En wat de omvang van de collecties betreft: het zit er naar uit dat op de komende vergadering van het Algemeen Bestuur voorgesteld wordt om boeken en archieven over en uit de periode tot 1970 als van ouds te benaderen, maar ons vanaf 1970 te concentreren op de processen die veranderingen in het omgaan met de natuur in Nederland veroorzaken. Een noodzakelijke beperking die op den duur de Stichting weer rust en ruimte zou kunnen verschaffen.

Piet Roos, secretaris

Documentatie van

- natuurbeleving
- natuurstudie
- natuurbehoud
- natuureducatie

De vrijdagse vrijwilligersclub in de Heimans en Thijssse Bibliotheek

Op vrijdagen kan je ze vinden in de bibliotheekzaal van de Heimans en Thijssse Stichting in het Hugo de Vries Centrum naast de Hortus in Amsterdam. Echte boekenfreaks die de binnengekomen schenkingen sorteren. René van Hees heeft tevoren al de dozen klaar gezet die uitgezocht moeten worden. Tien tot twintig keer per jaar komen bijzondere schenkingen binnen die aan de collectie toegevoegd mogen worden. Zo is nu een grote schenking aan de beurt die onlangs is gedaan door mevrouw Nettie Westhoff en professor Marinus Werger. Het gaat om vele honderden boeken en ook jaargangen van tijdschriften die afkomstig zijn uit het bezit van Victor Westhoff. Victor heeft ze ooit overgedragen aan Marinus, die kans zag ze zorgvuldig te bewaren in zijn instituut in het Wentgebouw van de Universiteit van Utrecht. Het voorstel om ze nu aan de Heimans en Thijssse bibliotheek toe te voegen, kwam van Nettie. Dat was precies het goede moment, want Marinus is sinds kort met emeritaat en het Wentgebouw moet om bouwkundige redenen worden gesloopt, waardoor het instituut flink aan ruimte moet inleveren. Beiden vonden ze de huidige bestemming van het erfgoed van Victor de beste keuze, omdat ook Victor zich al heeft ingezet voor de opbouw van de Heimans en Thijssse Stichting.

Deze boeken zitten in 60 verhuisdozen en wachten in de rij om door de vrijwilligers te worden ingeschreven. Van elk boek wordt eerst bekeken of het al aanwezig is. Soms wel natuurlijk, maar verbazend vaak nog niet. Als je dat constateert raak je iedere keer weer onder de indruk van de enorme hoeveelheid publicaties die er zijn verschenen over onze aandachtsgebieden. Het gebeurt ook dat de titel wel aanwezig is, maar dat Victor de eerste druk in zijn collectie had. Die nemen we dan dankbaar op als het gaat over een onderwerp waarin zich tussen de eerste en de latere drukken belangwekkende ontwikkelingen voordeden. Dat blijkt dan ook weer heel vaak het geval, omdat de natuurwetenschappen en de studie van de natuur een zeer snelle ontwikkeling hebben doorgemaakt in de afgelopen honderd jaar.

Het feit dat een boek van Victor afkomstig is, speelt ook mee. Hij was iemand die beslist eens door een biograaf onder handen genomen wordt. Het is dan nuttige informatie om te weten wat hij allemaal in zijn boekenkast had staan. Daarom noteren we de herkomst van elk boek. Ook bij alle andere schenkingen doen we dat. Wat ooit nuttige historische informatie zal zijn, weten we per definitie niet. Maar juist daarom doen we het. En een afstameling van een schenker kan de geschonken exemplaren zelf in komen kijken, want emotionele banden horen ook bij mensen. Naast de titelpagina in het boek plakken we een blanco ex libris waarop de spreekw van Jac. P. Thijssse staat afgebeeld en vullen dan de naam van de schenker in, met de datum van schenking. Wat dan toch dubbel is wordt apart gezet, want niets wordt vernietigd. Die boeken worden ter beschikking gesteld van de liefhebber die een band met onze stichting heeft, wat dan in de praktijk tot uitdrukking komt in een vrijwillige financiële bijdrage.

Boeken die een nieuwe aanvulling zijn voor onze bibliotheek worden zodanig aan de catalogus toegevoegd, dat ze via internet gevonden kunnen worden op auteur, titel, jaartal en trefwoorden. De eerste drie informatie vinden we op de titelpagina of in het colofon. Trefwoorden zijn een toevoeging afkomstig van ons bibliotheekclubje. Daarbij is het de kunst om in liefst niet veel meer dan vijf woorden de essentie te vangen van wat de boodschap van de auteur is. Dat betekent bladeren en stukken lezen, totdat je hem hebt. Intensief maar fascinerend werk. Omdat we empirisch te werk gaan en daarbij voorgeprogrammeerde hokjes vermijden, groeit de lijst van trefwoorden nog steeds. Wel steeds langzamer natuurlijk, maar omdat ontwikkelingen nu eenmaal

Nettie Grabandt, Aldo Voûte en Frans Beekman in de Heimans en Thijssse bibliotheek bezig met het invoeren van nieuw verworven boeken, juni 2008. Foto Anke Teunissen.

doorgaan komt er nooit een echt einde.

De functie van deze trefwoorden is dat iedereen thuis de bibliotheek van circa 6000 boeken kan raadplegen via de catalogus op de website www.heimansenthijsssestichting.nl. Door op het scherm in de catalogus te bladeren is van een boek informatie te vinden over aard, inhoud en vorm van de tekst alvorens dieper op het boek in te gaan. Omgekeerd kan een trefwoord worden ingetypt op de computer en het scherm laat zien in welke boeken van onze bibliotheek daar informatie over te vinden is. We zitten nu aan een 2000 trefwoorden. Dat maakt de kans best groot om iets over het gezochte onderwerp of thema te vinden bij ons. Dat kan gaan van Albums Verkade, via Kalkflora en Landschapsbeleving naar Verspreiding van de mens tot Zure regen.

Naast de 6000 boeken zijn er tientallen meters aan tijdschriften, archieven van personen en archieven van organisaties. Met elkaar een rijke bron voor studie naar de ontwikkeling in de relatie tussen mens en natuur in onze samenleving.

Wie zin heeft om op vrijdag gezellig aan te schuiven aan de lange tafel, met pen en papier of achter de computer, wordt van harte uitgenodigd contact op te nemen met René van Hees. Verse koffie en thee is altijd aanwezig en je reiskosten worden vergoed.

Jacques de Smidt

Jaarvergadering

De Jaarvergadering van de Stichting zal plaatsvinden op zaterdag 13 februari 2010. Evenals ter gelegenheid van de vorige Jaarvergadering zal op die dag een programma voor de donateurs worden georganiseerd. Nadere mededelingen volgen!

Boekbespreking

Rolf Roos (red.), 2009:
Duinen en mensen Kennemerland.
Uitgave Stichting Natuurmedia in samenwerking met PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland.
ISBN 9789080815834, genaaid gebonden, kleur, 224 pagina's, 31,5 × 23,5 cm, € 29,95.
Te bestellen bij de boekhandel, bezoekerscentra en via www.duinenenmensen.nl

Dit boek, samengesteld en voor een groot deel geschreven door Rolf Roos, is een soort vervolg op het fraaie boek uit 1995, getiteld *Bewogen kustlandschap, duinen en polders van Noord-Kennemerland*. Het is een veelzijdige beschrijving van de duinen van Kennemerland vanaf ca. 6000 jaar geleden. De schrijver heeft medewerking verkregen (en daar optimaal gebruik van gemaakt) van ongeveer 15 collega's.

Zoals de titel aangeeft, de geschiedenis van het duin is nauw verbonden met de geschiedenis van het gebruik van de duinen en de bewoning hier, en die gaat terug tot het begin van deze lange periode. Het boek kent – behalve een Inleiding en een Epiloog – de volgende hoofdstukken: Kennemerland, Historie en gebruik, Natuur en natuurbeheer en Kennemerland van zuid naar noord. Deze hoofdstukken geven een schat aan informatie en worden rijkelijk geïllustreerd, hier en daar bijna overdadig. De illustraties omvatten veel foto's, die deels heel bijzonder zijn. Zo zijn er veel reproducties van oude schilderijen en kaarten opgenomen. Er zijn ook verscheidene 'impressies', gereconstrueerde kaarten en zelfs afbeeldingen van landschappen. Sommige illustraties van langer tot lang geleden zijn dan te vergelijken met kaarten en foto's van onze tijd.

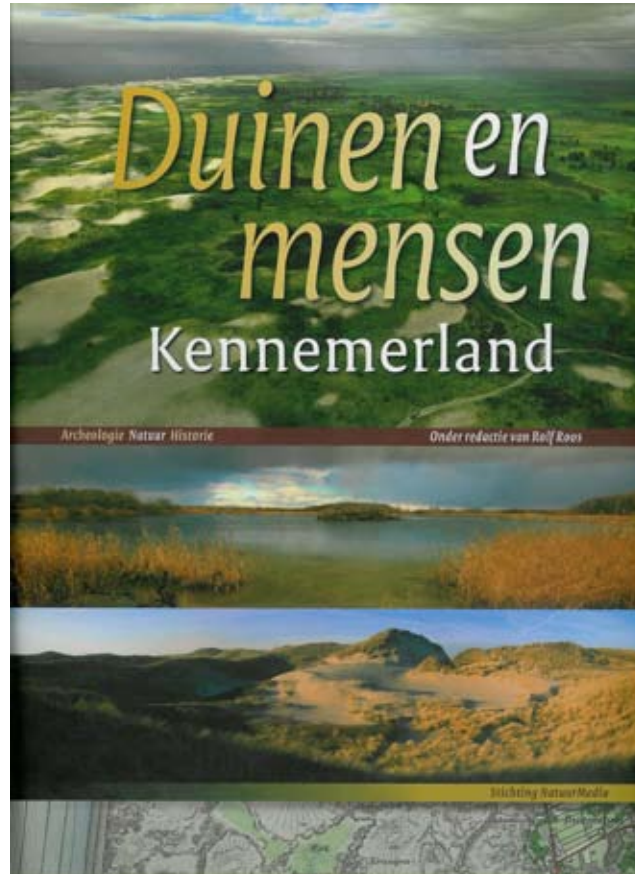
Het hoofdstuk over de geschiedenis van het duingebied en het gebruik ervan door de bewoners en andere bezoekers staat vol met historische kaarten en schema's. Het geeft een uitstekend beeld van de grote veranderingen die eigenlijk aan de lopende band hebben plaatsgevonden en laat zien hoe zowel de natuurlijke als de antropogene dynamiek het duinlandschap voortdurend bewerken. Vanzelfsprekend komt de waterwinning uitgebreid aan de orde en blijkt eens te meer hoe deze aan de ene kant bijzondere milieus en de bijbehorende soorten heeft gedecimeerd, aan de andere kant de duinen heeft behoed voor grootschalige industriële ontwikkeling, bebouwing en recreatievoorzieningen. De duinen van Kennemerland – maar ook die van de meeste duingebieden in ZW Nederland en op de Waddeneilanden – zijn internationaal gezien dan ook buitengewoon fraaie en belangrijke duinen!

In het hoofdstuk over natuur en natuurbeheer komen de landschappen, met vegetatie en fauna (meest vogels en zoogdieren) aan bod volgens de zonatie, van buiten naar binnen. Daarin komt het onderscheid tussen het Oude en het Jonge Duinlandschap goed naar voren. De paragraaf over modern natuurbeheer is nogal kort, hoewel alle aspecten wel worden genoemd.

Een gemis vind ik wel dat geen Latijnse namen worden vermeld naast de Nederlandse. Ik kende bij voorbeeld het Spitskopje niet. Nazoeken op internet leert dat het gaat om een sabelsprinkhaan. Ik

was ook verbaasd over de enorme sortering wilde rozen die worden genoemd en afgebeeld. De tekst spreekt van 10 soorten, maar de afbeeldingen tonen er nog meer. De meeste duinkenners zullen slechts een handvol soorten kennen. Hier worden Latijnse namen en korte toelichtingen node gemist.

Het hoofdstuk over de vele afzonderlijke duingebieden is geen herhaling maar een nuttige aanvulling op de voorgaande hoofdstukken. Vele lezers zullen

even kijken of hun favoriete gebied apart wordt genoemd en de meesten zullen vinden wat ze zoeken: Amsterdamse Waterleidingduinen, Koningshof, Elswout, Kennemerduinen, Duin en Kruidberg, Papeenberg, Wimmenummerduinen, Verbrande Pan, Bergerbos en Schoorlse duinen, ze komen allemaal aan bod.

Een bijzonder aspect van dit daarom moderne boek is de directe relatie met een website, waarop allerlei aanvullende en verdiepende informatie is te vinden die op het thema van het boek betrekking heeft. Daar wordt ook regelmatig naar verwezen.

Ten slotte nog enkele opmerkingen die voor de donateurs van de Heimans en Thijsse Stichting interessant zijn. Er zijn afbeeldingen in het boek opgenomen van een in 1940 met de hand ingekleurde en beschreven kaart van de Kennemerduinen, gemaakt door... Jac. P. Thijsse! Van de kaart, die in zijn geheel op Internet valt te bekijken (website adres, zie boven), wordt al op p. 11 een fragment getoond, met een karakteristieke afbeelding van Thijsse – de enige persoon die in het boek is geportretteerd. Hiermee behoort het boek stellig tot het erfgoed van Heimans en Thijsse.

Kortom, een prachtig boek dat warm wordt aanbevolen.

Eddy van der Maarel

Documentatie van

- natuurbeleving
- natuurstudie
- natuurbehoud
- natuureducatie

Wie Was....? nr. 17 Hans Warren

Hans Warren, geboren in 1921, behoort tot de generatie die opgroeide met de Verkade-albums. In zijn bijdrage in 'In het voetspoor van Thijssse' (1949) beschrijft hij hoe hij als kind genoot van het inplakken van de plaatjes, maar ook dat hij al snel gegrepen werd door de tekst.

Voor het album Texel (1927) sprak hem aan, omdat hij daarin veel herkende van zijn eigen omgeving, de vogelrijke streek rondom zijn ouderlijk huis aan de zeedijk langs de Westerschelde, een eind buiten het dorp Borssele. Warren was enig kind en had een eenzame jeugd. Thijssse wordt zijn grote idool, vooral nadat hij op de lagere school heeft kennism gemaakt met Thijssses boek Het Vogeljaar. Met groot enthousiasme stort hij zich op het bestuderen van vogels. Op de hbs in Goes, waar hij onder anderen gestimuleerd wordt door Ernst Jacobi, de latere directeur van Artis, begint hij met het vastleggen van zijn waarnemingen in een natuurdagboek.

Deze aantekeningen vormen de bron voor zijn artikelen die vanaf 1941 verschijnen in natuurtijdschriften als De Wandelaar en In Weer en Wind. Hij stuurt zijn met pentekeningen geïllustreerde opstellen ook naar De Levende Natuur en komt zo in contact met Thijssse, redacteur van dit tijdschrift. In oktober 1942 gaat hij bij hem op bezoek in Bloemendaal. Er volgen nog twee ontmoetingen, die telkens diepe indruk maken op de jeugdige Warren.

Thijssse koestert grote verwachtingen van Warren als natuuronderzoeker. In een brief aan de bioloog Gerrit Brouwer uit 1943 noemt hij hem 'een van onze beste aankomelingen'. Maar de emotioneel kwetsbare Warren kiest uiteindelijk een andere weg. In de jaren veertig verschijnen er van hem nog diverse publicaties over de natuur, waaronder het rijk geïllustreerde boek 'Nachtvogels', maar hij ontwikkelt zich in die tijd vooral als dichter en schrijver. Zijn eerste gedichten worden in 1946 gebundeld onder de titel Pastorale. Kort daarna publiceert hij het gedicht 'In memoriam dr. Jac.P. Thijssse', in de vorm van een klein boekje.

Om een uitlaatklep te hebben voor zijn spanningen en emoties begint Warren halverwege de oorlog een tweede dagboek, een 'geheim dagboek'. Hierin kan hij de dingen kwijt die hij niet aan de openbaarheid wil prijsgeven, zoals zijn homoseksuele gevoelens. Het natuurdagboek sluit hij spoedig daarna af. Na lang aarzelen publiceert hij in 1981 het eerste deel van zijn 'Geheim Dagboek', de periode 1942-1944. Door dit openhartige werk krijgt Warren grote landelijke

bekendheid. Er volgen nog 21 delen van het Geheim Dagboek en een stroom andere publicaties, waaronder bloemlezingen en literaire kritieken.

Warren is dus niet de natuuronderzoeker geworden die Thijssse voor ogen had, maar de natuur vormt wel een belangrijk thema in het werk van de Zeeuwse schrijver en dichter. Vooral de beschrijvingen van het vogellevens en het Zeeuwse landschap zijn telkens terugkerende elementen. Daarmee weet hij ook mensen te boeien die niet speciaal in de natuur geïnteresseerd zijn. In 1974 trekt Warren de aandacht met het fraaie boekje 'Betreffende vogels', met miniaturen van H.J. Slijper. Pas tegen het eind van zijn leven komt hij ertoe om met de aantekeningen uit zijn jeugd, zijn natuurjournaal, naar buiten te treden. 'Ik ging naar de Noordnol' (1996) is een boeiend verslag over het verloren paradijs uit zijn jeugd.

Hans Warren, die altijd in Zeeland bleef wonen, overleed in 2001. Zijn levenspartner, Mario Molegraaf, schonk de 'papieren nalatenschap' van Warren, waaronder de brieven van Thijssse, aan de Zeeuwse Bibliotheek in Middelburg.

Marga Coesèl

Bronnen behalve het werk van Warren zelf, o.a.

R. Rijkse & L. Wolterbeek (samenst.) (1996), *Hans Warren 75*. Zeeuwse Bibliotheek, Middelburg.

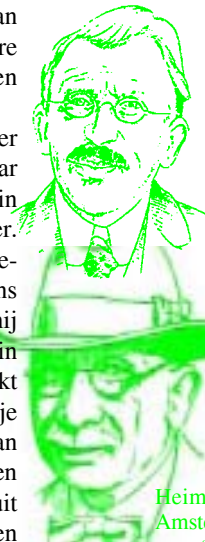
K.H. Voous (1995), *In de ban van vogels*. Scheffers, Utrecht.

Heimans en Thijssse Nieuwsmail

Zojuist is Nieuwsmail 14 verschenen! Donateurs van wie het e-mail adres bekend is ontvangen circa zes keer per jaar de Heimans en Thijssse Nieuwsmail. In de Nieuwsmail vindt u aankondigingen van activiteiten van de Stichting en actuele berichten over natuurbeleving, natuurstudie, natuurbehoud en natuureducatie. Zo bent u altijd op de hoogte van interessante nieuwtjes.

Allen die de Nieuwsmail nog niet ontvangen, maar wel e-mail verbinding hebben worden uitgenodigd een berichtje naar de Stichting te sturen, bij voorkeur via de website, waarin men zich kan aanmelden voor de Nieuwsmail:

www.heimansenthijssestichting.nl

De Heimans en Thijssse Stichting beheert een bibliotheek en een archief met materiaal betreffende de ontwikkeling in het denken over en het omgaan met de natuur.

Activiteiten op deze terreinen worden bevorderd door o.m. het toekennen van de Heimans en Thijssse Prijs.

Men kan donateur van de Stichting worden door EUR 20,- (instellingen minimaal EUR 65,-) over te maken op postgiro 3831069 t.n.v.

Heimans en Thijssse Stichting, Amsterdam, onder vermelding van 'donatie'. Men ontvangt dan de Nieuwsbrief en uitnodigingen voor manifestaties.

Postadres

Postbus 20123
1000 HC Amsterdam

Website

www.heimansenthijssestichting.nl

Secretariaat, Bibliotheek en Archief

Hugo de Vries-Centrum
Plantage Middenlaan 2c
1018 DD Amsterdam
tel. 020 6228115
Bibliotheek en archief zijn toegankelijk op dinsdag en vrijdag van 10.00 - 16.30 en op afspraak.

Dagelijks Bestuur

M.G. Schouten, voorzitter
tel. 030 2369258
mg.schouten@worldonline.nl
P.J. Roos, secretaris
tel. 020 4963098
rooskra@xs4all.nl
H. Bunte, penningmeester
tel. 020 6228115
h.bunte@ivn.nl
M.Smies, Heimans en Thijssse Steunfonds
tel. 070 3268365
maarten@smies.org
J.T.deSmidt, Commissie voor de Collecties
tel. 020 6235114
jt.de.smidt@hetnet.nl
P.J. Schroevers, Commissie Activiteiten en Prijzen
tel. 030 2310312
p.schroevers@zonnet.nl
E. van der Maarel
tel. 0561 430760
eddy.arteco@planet.nl

Bibliotheek

R. van Hees
tel. 020 6228115
heimans-en-thijsse-st@planet.nl

Eindredactie Nieuwsbrief

E. van der Maarel
tel. 0561 430760
eddy.arteco@planet.nl

Heimans en Thijssse Stichting

De Nieuwsbrief komt mede tot stand dankzij sponsoring van uitgeverij Oplus Press.